

FIKK PRIS: Fredriksbergs Venner fikk interesseorganisasjonen Allgrønn sin Onduris-pris i går. Fra venstre: Per Jonas Nordhagen, Erling Okkenhaug fra Allgrønn, Geir Atle Ersland og Johann Fr. Kroepelin

FOTO: SVEIN KLØVIG

Kjemper videre for Verftet

– Det som er i ferd med å skje ute på Verftet er den største kulturminneskandale i landet, sa Per Jonas Nordhagen, – professor og formann i Fortidsminneforeningen i Bergen og Hordaland – til Bysiden etter at Fredriksbergs venner i går formiddag mottok Ondurdis-prisen. Foreningen fikk prisen for sitt arbeid med å verne Georgernes Verft og Bergen bys fasade mot utbyggingsplaner.

Organisasjonen Allgrønn som står bak Ondurdis-prisen, utgjør et nasjo-

nalt, faglig nettverk. Allgrønn har de siste årene vært innvolvert i flere prosjekter for stedsutvikling i Norge der menneskelige kvaliteter har stått mot det de mener er politisk vrangvilje eller utilbørlig spekulasjon.

De tre kulturorganisasjonene Fortidsminneforeningen, Stiftelsen Kulturhuset USF og Bergen Historiske Forening står bak Fredriksbergs Venner. I begrunnelse fra Allgrønn heter det at «Bergens omdømme som miljø- og kulturby synes truet av at Bergens

politikere og kommuneadministrasjon ikke synes å forstå hvilket unikt kulturelt og miljømessige potensiale som ligger i området». Innsatsen har dessverre vært maktpåliggende nødvendig, heter det i begrunnelsen.

– Vi ønsker blant annet å få en høring på hvordan denne saken i det hele tatt kan ha kommet så langt, sa Nordhagen etter prisutdelingen. Han lover at Fredriksbergs Venner på langt nær har gitt opp kampen om å verne Verftet mot BOBs byggeplaner.

BT-28/8-96

GUDBENÅDET PRIS. Erling Okkenhaug (t.v.) overrakte det faglige nettverket Allgrønns pris til Fredriksbergs Venner ved festningen i går. Johan Fr. Kroepelien, Bergen historiske Forening, Per Jonas Nordhagen, Fortidsminneforeningen, og Geir Atle Ersland, Kulturhuset USF.

— Lokalpolitikere kan man ikke stole på

Utdeleren av Ondurdis-prisen var tydelig nysgjerrig da han berømmet Fredriksbergs Venner med arbeidet i går: Kan politikerne svare på om det fins en helhetlig estetisk plan i denne byen?

TEKST: PER ASBJØRN RISNES JR.
FOTO: MARITA AAREKOL

«Ondurdis» var æsenes navn på jotundatteren Skade. Hun elsket å gå på ski og jaktet i den norske fjellheimen. I dag holder hun et våkent gudeøye med levevilkårene på Allgrønn, jotnenes jord. Den siste

tiden har hun kikket særlig nøye på vestsiden av Nordneshalvøen i Bergen.

— Hun er ikke fornøyd med den planlagte utbyggingen av BOB-komplekset på Verftstomten, men begeistret over Fredriksbergs Venners arbeid for å verne området, sa talsmann Erling Okkenhaug i det faglige nettverket Allgrønn da han i går overrakte prisen, et relieff av den skarpøyde gudinnen.

Gjennom organisasjonen Allgrønn har Okkenhaug blant annet jobbet med å rive i stykker Oslos havneplan, stoppe Filipstadutbyggingen, påpeke skadene av UNI Storebrand-bygget og arbeidet for åpningen av de gamle historiske vann-

veiene i Arendal.

Etter mange harde tak mot gjenstridige lokalpolitikere i byer og tettsteder over hele landet har han ikke lenger noen tro på demokratiet i utbyggingssaker.

Ønsker nytt «ombud»

— Vi vil be kulturminister Åse Kleveland om å opprette et sentralt organ som involverer seg direkte når lokale utbyggingssaker truer viktige stedskvaliteter. Vi kan ikke stole på lokalpolitikerne, sa talsmannen og presenterte samtidig noen spørsmål han håper byens folkevalgte kan og vil svare på:

● Hvordan verdsetter politikerne Kultur-

huset USF som institusjon?

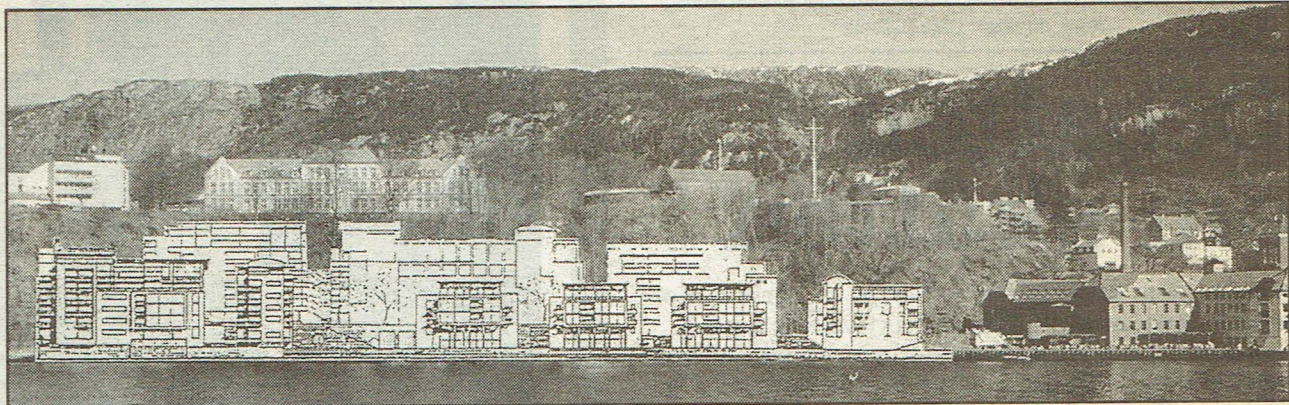
● Er det noe man vil hevne ved denne utbyggingen?

● Eksisterer det en overordnet estetisk plan for Bergen?

● Hva slags omdømme mener politikerne at Bergen skal ha fram mot kulturbystatusen i år 2000?

Ondurdis følger saken

— Bergen tar sin *ustemte gitar* i hende med BOB-utbyggingen, sier Okkenhaug og lover at gudinnen Ondurdis fortsatt vil ta turer ned fra fjellet til Vestlandsbyen. Hun vil følge nøye med og fortelle resten av landet hvordan denne saken utvikler seg.

VARSLER TABBE: BOBs prosjekterte boligkompleks (inntegnet) vil ruve i miljøet. Til høyre ligger Kulturhuset USF. Bak til venstre ligger Nordnes skole, og videre til høyre Fredriksberg Fort.

Byplantabbe i Bergen

Ville noen våget å fremme et forslag om utbygging av fjellsiden under Akers-

hus festning i dag? En slik uhyrlighet er etter manges mening i ferd med å skje

ved foten av det historiske klenodiet Fredriksberg Fort på Nordnes i Bergen.

Etter en befaring på åstedet er jeg overbevist om at byens myndigheter bør

ARKITEKTUR

Bergen skal i år 2000 leve opp til tittelen Europeisk kulturby. Derfor er det en ulykke om byen nå oppfører et ruvende boligkompleks ved foten av historiske Fredriksberg Fort, advarer arkitekturskribent Jan Carlsen.

se.

At Bergen og Omegn Boligbyggelag (BOB) vil oppføre 180 attraktive leiligheter på tomten, og henviser til den edle målsetting å skape trivelige byboliger slik at folk kan flytte tilbake til sentrum, har splittet opinionen i et ellers soleklart byplandilemma. En kommersiell kontorkoloss, for eksempel, hadde aldri kommet på tale ved en av havnebyen Bergens siste uberørte fjordstrekninger.

Men poenget er at her blir et riktig byutviklingsprinsipp anvendt på feil sted. Fortettingsstrategien er berettiget, men først må planleggerne presentere en oversikt over alle utbyggingsmulighetene. Å eksploatere det ene «ledige» arealet etter det andre, uten en helhetsplan som rettesnor, kan få katastrofale følger for bymiljøet.

Enestående

Og det ville være en ulykke

om dette ruvende boligkomplekset, med ni blokker i opptil ti etasjers høyde, trangt plassert på stranden rett under et festningsverk fra 1660-tallet, loses videre gjennom det kommunale beslutningsapparatet. Reguleringsplanen er vedtatt uten at en konsekvensanalyse foreligger. En arkitektkonkurranse ble avholdt i vinter, snart skal slaget stå om bebyggelsesplanen i bygningsrådet og bystyret. Men da kan klagen ankes til Miljøverndepartementet på nytt. Og alt tyder på at organisasjonen Fredriksbergs Venner (Fortidsminneforeningen, Kulturhuset USF og Bergens Historiske Forening) akter å kjempe videre.

BOB-prosjektets motstandere kritiserer fylkeskonservatorens for uaktksomhet i tjenesten, papirene ble liggende i skuffen slik at Riksantikvaren kom for seint inn i prosessen og måtte nøye seg med å anbefale et mindre boligvolum på den ømfintlige strandtomten.

Direktøren for Plan- og bygningsetaten i Oslo har tilstått at det var en byplantabbe å bygge Plaza-skyskraperen. Og det hevdes at en liknende blunder kan inntreffe i vestlandsbyen takket være en hestehandel mellom kommunen og et utsatt boligselskap. BOB sliter økonomisk, derfor må utnyttelsesgraden på Nordnes-tomten preses i været. BOBs plan er «uten enhver tilpasning»,

uttalte tidligere riksantikvar Stephen Tschudi-Madsen til Bergens Tidende forleden. «Forslaget er rett og slett gammeldags – det er 1960- og 70-årene på nytt, og det gjør meg meget skremt.» Kunsthistorieprofessor Per Jonas Nordhagen skrev i samme avis i fjor at man vil rasere et enestående kulturlandskap som inngår i «et befestningsminne som hører til landets fineste».

Grønn kulturakse

Stiftelsen Kulturhuset USF ble innviet av Åse Kleveland i 1993, ti år etter at United Sardine Factories (USF) opphørte og fabrikkplassen på det forhenværende Georgernes Verft ble frigjort for kulturformål. I dag er USF-bygningen et av Europas mest framgangsrike kulturhus med 100 000 besøkende pr. år, kjent for kinoen Cinemateket, konsertlokalet Sardinien, teaterscenen, en rekke visningsrom og atelierer samt populære Kafé Kippers med uteserveringen på bryggen.

Verftsområdets skjebne, i tillegg til festningsanleggets arkitektoniske behandling, bør betraktes som et nasjonalt anliggende. En kulturinstitusjon som USF-stiftelsen kan danne forbilde for liknende tiltak andre steder i landet, derfor fortjener ideen om et kultur- og mediebelte langs sjøfronten allmenn oppmerksomhet. Innenfor USF ligger foretak som Teatergarasjen, Viscom og TV 2. Eierne av den såkalte Dikkedokken, Norges eldste eksisterende tørrdokk, ønsker å satse på skipsreparasjoner og kan bli et senter for veteranbåter og annen maritim virksomhet. Selv har Kul-

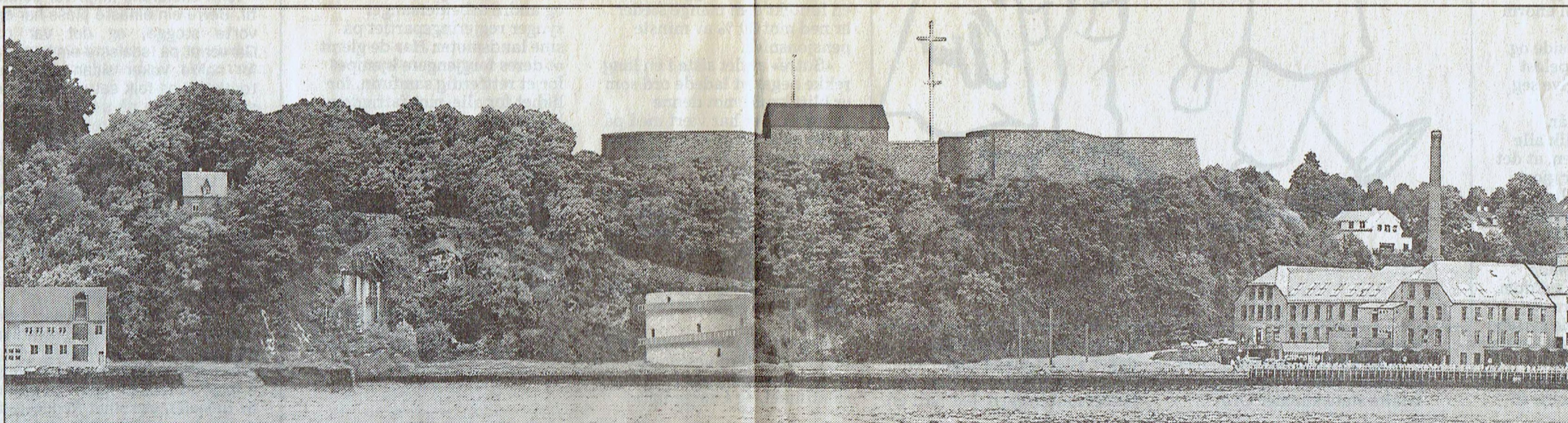
turhuset skissert en besnærende plan for en kultur- og skulpturpark i den sjønære «aksen» som et ledd i diskusjonen om områdets framtid. Hensikten er å knytte en grønn byromforbindelse med Nordnesparken, Fortet og den rehabiliterte boligbebyggelsen på høyderyggen. Her kan Nordnesparken forsynes med en terrengtilpasset gangvei ned til den nye byparken ved Puddefjorden.

Kulturredaktør Jo Bech-Karlsen i Bergens Tidende kaller det «kortsiktighets galskap» å skusle bort denne «enestående sjansen til å skape et kulturmiljø av internasjonalt format».

I år 2000 skal Bergen leve opp til tittelen Europeisk kulturby. Har de kommunale byplanmyndighetene besinnet seg innen den tid, med Riksantikvaren og Miljøverndepartementet som allierte fortidsminnebevarere, og gitt boligselskapet andre fortettingsarenaer å utfolde seg på?

Jan Carlsen

Pris til vernere av Verftet

KULTURPARK? Frederiksbjergs Venner, som i dag mottar Ondurdis-prisen, har fått laget denne skissen av en mulig kulturpark på den omstridte BOB-tomten på Verftet. Skissen er utført av sivilarkitekt Susanne Urban.

JO BECH-KARLSEN

I formiddag mottar Fredriksbergs Venner Ondurdis-prisen for sitt arbeid med å verne Georgernes Verft mot utbygging. Det er interesseorganisasjonen Allgrønn fra Oslo som står bak prisutdelingen, som vil forestås av Allgrønns talsmann Erling Okkenhaug.

Ondurdis-prisen ble sist utdelt til

kunstmalerne Håkon Bleken og Håkon Gullvåg for veggmaleriet på et rivingstruet hus på Svart-Lademoen i Trondheim. Tidligere priser har gått til arkitekt Kari Nissen Brodtkorp fordi hun trakk seg fra samarbeidet med UNI Storebrand om den omstridte utbyggingen ved Aker Brygge i Oslo, og til Arne Haukvik for hans utspill i Filipstad-

saken. Også miljøvernminister Thorbjørn Berntsen har fått prisen for sitt arbeid for å spare Oslos sentrale sjøfront for 150 meter utfyllinger. Prisen har dessuten gått til utlandet – for miljøprosjekter fra Bologna i Italia til Århus i Danmark.

Allgrønn utgjør et nasjonalt faglig nettverk som har arbeidet med store kultur- og miljøprosjekter som

kanalbyen Arendal, kultursenter på Hundorp og – ikke minst – er Allgrønn blitt kjent gjennom sitt langvarige arbeid for å stanse utbyggingen av Oslo havn.

Fredriksbergs Venner består av Stiftelsen Kulturhuset USF, Fortidsminneforeningen og Bergen Historiske Forening. I begrunnelse fra Allgrønn heter det at «Bergens omdøm-

me som miljø- og kulturby synes truet av at Bergens politikere og kommuneadministrasjon ikke synes å forstå hvilket unikt kulturelt og miljømessige potensial som ligger i området». Innsatsen fra Fredriksbergs Venner har «dessverre vært maktpåliggende nødvendig», heter det i begrunnelsen.

Ikke noe fredningskompromiss

kulturdebatt

PER JONAS NORDHAGEN,
PROFESSOR OG FORMANN
I FORTIDSMINNEFORENINGEN,
BERGEN OG HORDALAND AVDELING

Fortidsminneforeningen, Bergen og Hordaland avdeling, sendte i mai i år inn et fredningsforslag som omfattet Fredriksberg Fort med omgivelser. Som del av forslaget fulgte det med en fagrapport, «Fredriksberg Fort som del av det historiske bylandskapet i Bergen», forfattet av G.A. Ersland ved Historisk institutt. Rapporten forteller fortets historie og belyser rollen det har hatt som landemerke i Bergens topografi. Dokumentet, som er den eneste faglige utredning av vekt som foreligger i saken, konkluderer med at det omstridte terrenget nedenfor fortet ikke må bebygges.

Fremleggningen av dette fredningsforslaget faller i tid nøyaktig sammen med iverksettelsen av en streng fredningsplan for Norges festningsminner (fra våren 1996), et prosjekt som bygger på et samarbeid mellom Riksantikvaren og Miljøverndepartementet. Festningsverker og deres omgivelser er rykket inn i sentrum av samfunnsplanleggenes interesser fordi disse anleggene med de historiske assosiasjonene som de skaper, er en «opplevelses-arkitektur» av fremste rang.

I et brev av 20.8.96 med en presisering av standpunktet vårt i konflikten om Verftet/Fredriksberg fremholder vi overfor Riksantikvaren:

«Fortidsminneforeningen anser Fredriksberg Fort/Georgernes Verft-saken som særskilt viktig, ikke bare på grunn av det verneverdige festningsverket i seg selv, men også fordi prosjektet vedrørende en utbygging på festningens forterreng er iverksatt uten at det har funnet

sted en forsvarlig kartlegging og utredning av kulturminnet og dets plass og videre funksjon innenfor den historiske bydelen Nordnes.

Utbyggingssaken er, for å sitere oss selv, et mønster på hvordan en sak som involverer kulturminner ikke skal gjennomføres. En kan også henvisne til Riksantikvarens sterke reaksjon på at saken med dens dimensjoner ikke tidligere kom under kontroll av kulturminnevernet.

Når det gjelder vårt fredningsforslag fremsendt i forsendelse av 7.5.96, vil presisere at det ikke åpner for noe kompromiss i retning av en «mindre» eller «begrenset» utbygging innenfor det området som er berørt av reguleringsplanen «Georgernes Verft med tilliggende områder». Dette gjelder området i hele dets utstrekning. Vestskrånningen av Nordnesplatået, ikke bare fallet rett nedenfor Fredriksberg Fort, er en del av festningens forterreng, og må

bevares like ned til strandkanten. Dette intakte partiet av Bergens gamle kystlinje må holdes fritt for ethvert inngrep.»

I situasjonen som er oppstått, er det paradoksalt nok Fortidsminneforeningen som står for det strenge og faglig fullt begrunnede synet om «ikke-utbygging» under Fredriksberg. Av alle signalene som høres, er vårt det mest ekstreme, men likevel det som er mest i pakt med moderne kulturminnerøkt og med lovverkets bokstav. Vi kommer til å kjempe gjennom alle instanser for at vårt syn skal vinne frem.

Så vil noen hente frem igjen de gamle velbrukte anklagene om at vernerne ikke kan forvente «at en skal bevare alt i denne byen», og ikke minst at vi «kveler fremskrittet». Slikt har haglet mot oss under kampen for vern av Bryggen for lenge siden, men også under slagene om Marken, om Kredittbanken (Banco Rotto) og om Fløirestauranten. I alle

disse sakene har Fortidsminneforeningen lagt skulderen til, og en vil tro at bysamfunnet i ettertid er taknemlig for vår innsats. Når det gjelder Verftet-saken bør en heller ikke glemme at det er Foreningens fortjeneste at så mye overlevde av det gamle bygningsmiljøet på Nordnes, som var dømt til utslettelse den gangen nyregulering av hele halvøyen var det kommunale ønskemålet. Det var på initiativ fra Foreningen at beboerne på Nordnes gikk sammen i de første grendalagene til forsvar for de truede bomiljøene sine.

Ved innledningen til mange av disse sakene stod Fortidsminneforeningen alene, men klarte etter hvert å få folkemeningen på sin side. I Verftet-saken er det litt annerledes, for her har vi allerede opinionen med oss. Verftet, Fredriksberg Fort og Dikkedokken skal reddes. I den «hete fasen» av saken som vi nå går inn i, er denne støtten fra alle bergensere et av våre beste våpen.

Bergen Tidende 27/8-1996

